

MARC HAMER

OD SEMÍNKA V PRACH

O ŽIVOTĚ, PŘÍRODĚ
A JEDNÉ ZAHRADĚ

KAZDA

M A R C H A M E R

**OD
SEMÍNKA
V
PRACH**

O ŽIVOTĚ, PŘÍRODĚ
A JEDNÉ ZAHRADĚ

KAZDA

Vydalo Nakladatelství KAZDA, s.r.o., v roce 2021.

Nové sady 2,

602 00 Brno

www.knihykazda.cz

info@knihykazda.cz

tel.: +420 725 518 237

Elektronické vydání:

Vydalo Nakladatelství KAZDA, s.r.o.

Všechna práva vyhrazena

Datum poslední aktualizace: září 2021

Formát elektronické knihy: EPUB

ISBN 978-80-7670-061-1

Vytvoření elektronické verze Drusala.cz, 2021

Papírové vydání:

Poprvé vyšlo pod názvem *Seed to Dust* ve Velké Británii v nakladatelství Harvill Secker, součásti nakladatelství Vintage, Penguin Random House, v roce 2021.

Published by arrangement with Rachel Mills Literary Ltd. & Robert Caskie Ltd.

Copyright © Marc Hamer 2021

1. vydání

Přeložil: Vojtěch Ettler

Jazyková redakce: Jana Krejčíková

Grafická úprava a sazba: Jakub Karman

Obálka: Pavel Ševčík, ŠEVA Design

Ilustrace na obálce: Shutterstock / Olga Korneeva, Miss Lychee,

Autor: Nikiparonak, momo sama

Tisk a vazba: CPI, Moravia Books s.r.o.,

Brněnská 1024, Pohořelice, Česká republika

ISBN: 978-80-7670-054-3

Tato kniha je ve své podstatě autobiografií založenou na životě, zkušenostech a vzpomínkách autora. V několika vybraných případech byla jména osob a míst i pořadí událostí pozměněna za účelem ochrany soukromí.

Verše z básně „The Love Song of J. Alfred Prufrock“ od T. S. Eliota v autorském překladu, verše z básně „Burnt Norton“ od T. S. Eliota v překladu Martina Hliského, verše z *Pusté země* od T. S. Eliota v překladu J. Haukové a J. Chaloupeckého, verš z básně „Do dobré noci té nekrácej ve fraku“ od D. Thomase v překladu Václava Pinkavy, úryvek z *Mýtu o Sisyfovi* od A. Camuse v překladu Dagmar Steinové, sůryvek z eseje „O krátkosti života“ od L. A. Seneky v překladu Václava Bahníka.

S poděkováním sdružení The John Clare Society za verše ze sbírky *Selected Poems and Prose of John Clare* v autorském překladu. Kromě vybraných názvů děl a dalších drobných úryvků jsou ostatní citáty a básně v autorském překladu.

Knihy lze zakoupit v knihkupectvích nebo se slevou 20% přímo u nakladatele na www.knihykazda.cz.

Tahle kniha, stejně jako můj život, patří Peggy.

Obsah

Předmluva

LEDEN

Bílá

Začátky

Drsnokřídlec

ÚNOR

Návrat

Led

Jasmín

Jiný zahradník

Hortenzie

Příběh

Kyklop

Šifrantka

Holub hřivnáč

Starý sever

„Jsem tu, jsi tam?“

Potřebovala by hůl

BŘEZEN

Raší tráva, pučí stromy

Krásenky

Březnové mrazíky

Prořezávání růží

Sníh

Pivoňky_

Na pánvi chrastí brambory_

Třešně nasazují pupeny_

Střední cesta

Hnízdí vrabci

Včely_

Narcisky_

Narcisi, jsi tam?

Minotaurus

DUBEN

Vzdálené hřmění

Váza třešní

Jiřiny_

Holčičí

Láska je...

Umývač oken

Tulpen

Přilétají rorýsi

Píseň

Svět zpívá

Zlomené srdce

Myš

Sečení v dešti

Plovoucí ostrovy_

KVĚTEN

Rozkvétají pivoňky_

Racci škubou travu

Posvátný hloh

Mercedes

Nekonečná řada dní

Zkameněliny

Noční vůně

Pálení knih

Slunce!

Srdce

Chroust

Déšť, sucho

ČERVEN

Vylézá hloupý dělník

Nový chodníček

Vrátí se chlad

Slunovrat

Na zahradě

Potlesk

Mšice

ČERVENEC

Stoikové

Wabi-sabi

Pelargonie

Den létajících mravenců

Rorýsi odlétají

Borové šišky

Kapr

Zelené plameny

SRPEN

Cofiwch Dryweryn

Miříkovité

Fontána

Kočky a psi

Zvuky v dálce

Povlak na jezírku

Vavříny

Přestávka

Sbírání semínek

ZÁŘÍ

Pustá země

„Jdi, jdi, jdi, řekl pták“

Rozvětvená cesta

Ocúny

Kosení louky

Podzimní rovnodennost

ŘÍJEN

Běž, chlapče, běž

Říjnová mlha

Narozeniny

Whisky

Chytač krtků

Paní květin

Jablka

První sníh

LISTOPAD

Hop-tu-Naa

Mráz

Od sasanek ke kornoutovkám

Velká záhada vlastního já

Haiku

Kočovníci

Liliové zahrady

Vykopávání jirín

Odcházení

PROSINEC

Sotva jsme prohodili slovo, říkám si...

Zpátky v práci

Prchavý svět

Domov

Květiny

DOVĚTEK A PODĚKOVÁNÍ

O autorovi

Předmluva

Rorýsi dali sbohem zvonici a letí do Afriky.

V rámci tréninku zaměřování pozornosti na jednu věc jsem si před očima zkoušel udržet čáru, kterou za sebou jeden pták jako tužkou črtal na oblohu. Jiný rorýs ji přetnul a pak ještě několik dalších, jak se stejně jako všechno živé navraceli k tvůrčímu chaosu, z něhož vzešli. V zákrutech a křížení linek, které čmárali po nebi, jsem zahlédl uspořádání téhle knihy — kruhy v kruzích, žité životy, navázané i zpřetrhané vztahy, od semínka v prach.

To, co se tu píše, je v souladu s tradicí starou jako samo vypravěčství v zásadě pravdivé, ačkoli vlastně mnohdy není. Následující stránky jsem vykreslil ze vzpomínek a jako při jakémkoli kreslení, při jakémkoli vzpomínání, se perspektiva pokříví, čas smrskne a slunce v představách svítí i tam, kde ve skutečnosti panoval pouze stín.

Villedieu les Poêles, severní Francie

LEDEN

Bílá

Spadané listí se kroutí, jako by zatínalo zkřehlé prsty. Z neurvale otevřených chřtánů rour na domovních zdech se valí horký dech, jak uvnitř lačně burácející plameny nebo svinutá topná tělíska v hlubinách bojlerů chrání lidi před mrazivými zuby přírody. Ve venkovním vzduchu se vznášejí ledové krystalky, které z něj dělají mlhu tak hustou, že za holými stromy ani nevidím nedalekou kostelní věž. Všechno stojí. Stojí a mlčí. Zdá se to hrozně dávno, kdy se slavily Vánoce a Nový rok — kdo má práci, ten se do ní vrátil, ale já ne. Já mám celý měsíc pro sebe, jako většina zahradníků. V lednu je čas na prohlížení katalogů osiva a snění o tom, co by mohlo být, kdybych přesunul tamto, vykopal ono a tady to vysadil tam. Zahrada plující v mé mysli se mění jako obraz od Marka Rothka, když pás jedné barvy vsouvám sem a dvě jiné míchám tam, když zeleň

rozčísnu pěšinou, když sázím živý plot z blahovičníků, abych vytvořil malebné zákoutí. Svoje vysněné zahrady mají všichni zahradníci a mnozí z nich jsou malíři. Já už malování pověsil na hřebík: vyžaduje spoustu náčiní a trvalý pracovní prostor, kde se dá všechno skladovat. Místo toho píšu. To můžu dělat kdekoli.

Svět za okny i ten uvnitř působí poklidně. Ačkoli svět lidí je mírumilovný málokdy, v mém malém soukromém hájemství napětí opadá. Rookwood, kde žiju, si oblékl černobílý kabát. Pomalé a rozvážné kavky se choulí za komíny nebo vlažně ozobávají zmrzlou zem, ty šťastnější vytáhnou ztuhlého studeného červa či svíjející se stonožku. Stromy se nepohupují, místo toho nehybně vzpínají větve k nebi i do okolí a čekají. Mlčí i vrabci, nadále přelétají z keře na keř, ale příliš toho nenamluví a já se dívám oknem, jako bych sám na něco čekal, ale nečekám.

Zima pilně odvádí životně důležitou práci, krade se mezi zrníčka půdy a ochlazuje molekuly vody, aby se zpomalily, zastavily se a pak se zvětšily a roztáhly zrnka od sebe, takže až přijde obleva, hroudy hlíny na povrchu se rozdrolí. Zvířatům se zahryzává do buněk a proniká až do morku kostí, zatímco vydechují teplý vzduch, který se sráží v páru. Vtírá se do chudobinců a studí do nohou i na oblečení rozehřáté děti, které se strojí do školy, doráží na lidi bez domova, když se přes noc schovávají v průchodech, pokrývá námrazou zlatohnědé odumřelé plátky hortenzií a mazlí se s kadeřávkem, kapustou i zimním zelím, aby byly sladké a lahodné. Pevně objímá jabloně a ukládá je k spánku tak hlubokému, že až se probudí, obsypou se šťavnatými plody.

Jsem doma a odpočívám jako moje kočka, která mi skočí do klína, jen co se posadím. Ta strakatá micka jménem Mimi mě miluje,

jako já miluju ji, sobecky lační po mém teple, jako já toužím po jejím obdivu a hebkosti. Dívá se mi do obličeje: v očích má flíčky, hnědé skvrnky na jantarovém pozadí, jsou jako pihy. Pro pihy jsem měl vždycky slabost. Jsem rozpolcený mezi rozečtenou knížkou a pozorováním toho, co se odehrává venku. Už snad posté čtu *Saturnovy prstence* od W. G. Sebald a je mi příjemně, jako v peřince, když sleduju Sebaldovu spletitou pouť, která jako by nikde nezačínala a nikde nekončila. Líbí se mi příběhy, které působí takhle opravdově.

Začátky

Nový rok, nový kalendář, nový diář. Svět pod střechou mi už tak nový nepřipadá: pod stolem se mi válí pořád stejný prach, v levém koleni mě píchá jako dřív. Nový je pouze můj plánovací kalendář pohozený poblíž toho starého, z něhož ještě musím pár záznamů přepsat. Kdyby měl loňský diář víc stránek, používal bych ho dál a úplně by stačil. Nemusí končit zrovna tam, kde končí.

Kdysi dávno se naši předci rozhodli, že nový rok začne uprostřed zimy, kdy hojnost dožínek dávno skončila, pole byla holá a všichni se upínali k tomu, až jaro přinese smilování. V ranějších dobách se možná lidé báli, že zima značí konec světa, který upadá do věčného chladu a temnoty. Snad si pak kdosi teple zabalený v kožešinách všiml, že se klesající slunce začalo chovat jinak a opět se každý den šplhalo výš a výš.

„Lidi, koukejte, bude to v cajku!“ Dívali se, jak vše plyne, a viděli, že celý svět se neustále mění, všechno svým tempem. Na scénu nepřetržitě přichází něco nového, věčně se něco vynořuje zpoza rohu. Zaostříte-li příliš blízko, bude se vám zdát, že věci zčistajasna vznikají a zase zanikají. Když však záběr oddálíte, uvidíte, že vše se točí dokola a klokotá v jednom víru na pozadí. Kdykoli na mě z nějakého důvodu padne smutek, naučil jsem se ukročit vzad, jenže naše smysly mají pouze omezenou kapacitu — tolik jim toho uniká, a tudíž se nikdy nedozvíme, co existuje za hranicemi našeho úzkého rámce.

Začít nový cyklus po nejdelší noci v roce okolo 22. prosince, kdy se slunce pomalu začne vracet, dává celkem smysl. A tak si na ráfku věčně roztočeného kola děláme značku: přečkáme polovinu temného období, a jakmile tma zase poprvé ustoupí světlu, prohlásíme: „Tady kruh začíná.“ Toho dne vzniklo úplně první datum v úplně prvním kalendáři a zrodila se naše civilizace. Říkám si, jak by asi lidský život na téhle planetě vypadal, kdyby nás tma neděsila a neměli jsme potřebu počítat dny a roční období... kdybychom nikdy nevynalezli číselnou soustavu a byli jako některé amazonské kmeny nebo děti, které nepoznají rozdíl mezi třemi a čtyřmi sladkostmi.

Naše kultura se zakládá na tom, že rozlišujeme: noc ode dne, oběd od snídaně, nás od nich, dobré od špatného. Jedno srovnáváme s druhým. Učíme se věci vytrhávat z jejich spojitě podstaty a vytvářet jasné začátky a konce. Ve starodávném kruhovém symbolu hada požírajícího vlastní ocas — úroborovi — se sice hlava a ocas pláza sbíhají na jednom místě, ale had zjevně začíná a končí, přestože trvá navěky. Pro zenové buddhisty nese podobný význam znak *ensó*, jednoduchý kruh, malý nebo obrovský, který jedním či dvěma tahy namaluje mistr kaligrafie. Začíná tam, kde se štětec přiloží na stránku, opisuje oblouk a končí ve stejném bodě. Znázorňuje koloběh života, bývá roztřesený a nedokonalý — uvnitř kruhu nic není a nic není ani vně. Říká se, že jen z toho, jak je namalován, lze vyčíst osobnost jeho tvůrce.

Drsnokřídlec

V květnu a červnu běžný drsnokřídlec březový naklade do hlubokých prasklin v kůře vysoko v korunách asi dva tisíce heboučkových bílých vajíček o velikosti špendlíkové hlavičky. O pár týdnů později každé přeživší vajíčko tlakem zevnitř pukne a vyleze z něj housenka. Sežere kožovitou skořápku a pak se pustí do nejbližšího listu. Krmí se, dokud není tisíckrát větší. Vysoko ve větvích se po ní pídí ptáci a netopýři. Jedná se o *instar*, vývojové stadium malého tvora předtím, než naposledy svleče kůži a stane se z něj dospělec: k instarům se kromě housenek řadí i nymfy a pulci. Instar drsnokřídlece byl jedním z prvních volně žijících živočichů, u kterého vědci odhalili přirozenou kamufláž, protože vypadá jako větvička, na níž se narodil: když se nehýbá, je zelenohnědý, tuhý a rovný. Šupinky na křídlech následné můry jsou zbarvené tak, aby splývaly s lišejníkem rostoucím na stromě, kde žije, páří se, snáší vajíčka a umírá. S oním rodným stromem je drsnokřídlec spjatý ve všech ohledech života.

Instar jí, tloustne a nadouvá se, až se jeho kůže roztrhne a vyhřezne z ní klenutý hřbet nové housenky, která vyprostí hlavu, vyplazí se ven a nechá starou kůži i s jejími dutými pupenovitými nožkami viset na větvi. Jako další malou větvičku. Housenka kůži svléká dvakrát až třikrát za život. Později téhož roku, okolo října, se pokud možno co nejvypasenější housenka s rodnými listy rozloučí, dopíďalkuje na zem a zavrtá se do půdy, kde se na zimu zakuklí. Obalí se tvrdou hnědou schránkou a v onom domečku se rozloží na

beztvarý hnědý rosol, který se při doteku nepříjemně třese. Je to buněčný guláš v přírodní zkumavce, který se před příchodem jara od základu promíchá a přetvoří.

Larva povyroste a v dubnu či květnu se vyhrabe na povrch, kde suchý kokon praskne a z podivného spánku procitne úplně nová bytost. Dlouhými článkovitými končetinami se zavěsí na list nebo větvičku. Už se nejedná o plazivou havěť, co se vrtá v zemi — můra napumpuje krev do křídel, a jakmile jí na slunci a ve větru uschnou, vznese se do vzduchu. Samice vyletí pouze jednou jedinkrát: od té doby čeká vysoko na stromě, odkud v předchozím životě spadla, a šíří kolem sebe feromony, aby přivábila samce. Samci létají každou noc, dokud nenajdou družku, a přes den odpočívají v korunách. Po spáření svou milou chrání před rivaly, dokud do trhlín v kůře nenaklade to obrovské množství vajíček, na které si opět brousí zuby ptáci a netopýři. Koncem léta můra zahyne. Za celý život neučiní jediné rozhodnutí — dělá to, co dělá, protože to prostě dělá. Nechává se unášet proudem, který ji vezme tam, kam nezadržitelně plyne.

Vstávám za rozbřesku a často o tom píšu. Znovu a znovu kreslím nedokonalý kruh. Včerejšek je dávná minulost a já den začínám tam, kde jsem, ne kde jsem byl. Snídám, mezi sousty si zaznamenávám myšlenky, den je přede mnou a noc za mnou. Okamžik svítání mám nejradši, to, jak se já a moje žena navzájem hřejeme, jak se příjemně probouzím do prvního neupraveného verše kruhové básně dneška a všech našich dní. Nabudu vědomí a každé probuzení je jako narozeniny, radostné znovuzrození. Uvařím jí čaj, povídáme si.

Peggy sedí vedle mě a s kouřícím hrnkem v ruce prohodí:

„Už máš úplně bílé vousy.“

Odvětim: „Tak jsme to zvládli, vid’?“

„Úplně se třpytí, jak jsou bílé,“ řekne. Nebylo to vždycky tak jednoduché.

ÚNOR

Návrat

Paní Cashmerová vypadá starší. Zase jaksi papírovitější. Jako cosi japonského a křehkého. Lucerna, jasná, elegantní. Která sice zabírá určitý prostor, ale je tak delikátní, že by ji zpátky do Japonska odfoukl sebemenší vánek, rozdrtil ji na kaši lehký deštík a zadupal do země zvědavý ptáček. Třeba sýkora modřinka. Nebo i můra třepotající se v jejím světle. Vlasy jí v bílém drdolu spíná hedvábně rudá pivoňka. Několik pramenů se vyvléklo a ty vzadu se jí vlní a splétají do sebe přes pihy na šíji.

Je únor. Neviděl jsem ji od začátku prosince. Zimu strávila o samotě. Jako kukla v podzemí i ona se vynořila ze tmy změněná: shrbenější, zkroucená jako zrezavělý vrut. Táhne jí na osmdesát.

Celou zimu jsem prochodil po polích, chytal jsem krtky, čekal na jaro a snažil se zahřát pohybem i předstíráním, že ještě nejsem

starý, ale jsem. Cítím se opotřebovaně jako rozvrzaná branka — toužím se v pantech zhoupnout dokořán až na to úlevné místo, kde dřevo narazí do bláta a svět volně projde kolem. Bolí panty a svaly i paní Cashmerovou? Dýchá mělce, zadrhává se jí srdce? Slyší v prázdné tmě pískot a skučení ušního šelestu? Dokáže si ostříhat nehty na nohou, nebo to za ni dělá někdo v bílém plášti a s visačkou kolem krku, vkleče na polštářku, v chirurgických rukavicích?

Dneska jsem po dlouhé zimní pauze zase poprvé v práci na zahradě. Z trávníku vykukují krtince — čerstvou hlínu, kterou krtci v noci vyhrabali, pokrývají bílé čepice námrazy, takže hromádky připomínají malinká sněžná pohoří. Až led odtaje, hráběmi krtiny po trávě rozhrnu coby hnojivo. Pasti už ale na krtky nenastražím, nebudu už jejich měkká tělíčka předhazovat vranám. Skoncoval jsem s potupným vražděním živých tvorů, které mě kousek po kousku ohlodávalo, až do mě prožralo díru.

Paní sedí u kuchyňského stolu, čte si noviny a kouří, její bílé vlasy září za oknem. Jako by pramínky kouře stoupající z cigarety, její kadeře i samotné okno tvořila tatáž přízračná tkanina, skutečná a zároveň neskutečná. Červená pivoňka, jediná opravdová barva, se mlhavě leskne. Skrze hebké obláčky kouře a vlasů vidím tenkou růžovou kůži na jejím temeni, zatímco sám kloužu kolem domu jako mlha mezi zkroucenými žlutohnědými kvítky zimokvětu (*Chimonanthus fragrans*). Některé už opadaly do trávy. Všichni jsme jen pomíjivý dým.

Ty křehké květy na pokraji zahrnlého rozkladu jsou neskonale půvabné a naplňují mě láskou bez chtíče — nebo přinejmenším bez chtíče, kterému bych rozuměl a dokázal ho pojmenovat. Přede mnou vždycky jen padají. V prosinci vídám bambulky světlých pupat, jsou

pevná a tvrdá jako oblázky rozeseté podél tenkých a holých sukovitých větviček, ale nikdy jsem je neviděl rozevřené, v něžném rozkvětu. Tahle poupata a tyhle květy ne. Rozevírají se v lednu a já v lednu do zahrady nechodím. Nechodí tam nikdo. Ani paní je neviděla pukat, rozvíjet se a vykvétat a jenom já je viděl umírat. Nejsou tu pro nás. Zimokvět prý voní nejnádherněji ze všech rostlin, ale já jeho svěží vůni nikdy nezakusil, znám pouze nasládlý zápach jeho rozkladu. Na vrcholu sil kvete světle, teď však zhnědl, kvítky se na větvích kroutí a padají dolů. Uschlé a svažtělé. Prázdné lastury. Mrtvá hmyzí tělíčka.

Krunýře. Krusty. Křídla. Kukly. Tenký a trhavý pečicí papír, který zmokvá deštěm, oslizne a nakonec se rozpustí v hlíně.

V knížkách se píše, že když zimokvět opadá, už nemá co nabídnout, ale já v jeho načervenalé kůře a uzlovitých neolistěných kmíncích vidím velký příslib do budoucna. Jakmile zeleň udeří plnou silou, všední a nevýrazný keřovitý stromek se vytratí do pozadí až do další zimy, kdy se opět sám a nikým neviděn roztančí na vlastní hudbu. Nesnaží se soupeřit s macatými křiklavými květy léta a místo toho zahradu sladce a lahodně zavoní v zimě. Až si udělá svoje, nůžkami a pilou odstraní nejstarší větev, aby se na světlo prodraly ty čerstvé mladší a mohly se znovu obsypat květy.

Pod studeným dotekem zimy všechno křehne, vše se drolí či padá a hnije, ale roční období se střídají a my se zase postupně suneme ke slunci, jako když se semknutá víčka pomalu otevírají teplo a světlu naší životodárné hvězdy. Vše živé se začne nacpávat a tloustnout, vykrmovat se, aby mělo dostatek energie k vytvoření kopií sebe sama a zadělalo si na tukovou vrstvu, díky níž přežije

další nevyhnutelný propad do tmy. Všechno se mění, pouze změna zůstává stejná.

Led

Cítím se těžce a neohrabaně. Ze země stoupá vůně mokrého a udusaného loňského listí. Spadalo z javorů, má barvu i vzhled mých pohorek, a jak procházím kluzkou trávou, vrší se mi na tkaničkách jako tenoučké odřezky kůže — jsem listový netvor a chodidla z lupení mi vykukují zpod tlustých hnědých manšestráků, které mám připnuté na kšandách a dole ohrnuté. K zemi mě ještě víc stahuje navlhlý starý vak, plátno mi ztěžka naráží do boku. Nesu si v něm lopatku, zahradní vidlici, zavírací prořezávací nůž se zahnutou čepelí, brousek, špulku zeleného zahradního drátu a klubko provázku. Kusy rozpraskaného dřeva, kusy rezavého kovu, kusy dehtovaného a krouceného konopí vytvarované do podoby nástrojů a ohmatané tak, aby mi padly do dlaně.

Do plic vniká studený vzduch a nosními dírkami uchází pára, sráží se v teplých pramíncích a vlhkých obláčkách, cítím ji na tvářích a vlhnou mi z ní vousy. Trochu kulhám. Levé koleno mám ztuhlé. Ze zimního hodování a odpočinku jsem nakynul, ale tvrdá práce mě brzy vrátí do formy. Navzdory chladu a bolesti mám radost, že jsem zpátky a že kráčím po ojíněné trávě. Křupe to pode mnou, jako bych šel po hedvábném papíru: křup, křup, křup.

Paní mi zamává přes okno, za kterým sedí, čte si noviny a pokuřuje. Popíjí z ošklivého hnědého hrnku, popel odklepává do podšálku. Letos jsme spolu ještě nemluvili. Nebylo to zamávání ve smyslu „pojdte dál na kus řeči“ — znamenalo „zdravím, ráda vás vidím, nechodte dál na kus řeči“. Usměju se, mávnutí jí oplatím

a pokračuju okolo domu, který na kamenném podstavci dřepí nad rozlehlou zahradou jako ptačí klíčka na stole. Jsem na obchůzce. Mým prvním úkolem v osm třicet je zahradu obhlédnout a rozvrhnout si, co se dnes musí udělat. Po trávě čemusi v patách přeběhne majitelčina stará strakatá kočka a zmizí v podrostu živých plotů.

Rád tu kočičí dámu zase vidím a začínám se těšit na nadcházející den a jeho dobrodružství.

Dům je obehnán nízkou zídkou, která svou výškou úplně vybízí k posezení. Za ní se rozkládá dlážděné prostranství se skládacími kovovými stoly a židlemi. Jižní zeď je porostlá hortenzií řapíkatou (*Hydrangea petiolaris*), která potřebuje prostříhat. Pořád na ní visí odumřelé zhnědlé květy z loňského léta. Zašlé a nacucané.

Z rampouchů podél okraje střechy odkapává voda, na kamenné terase dělá pomalé kapity kapy kap. Na starých břidlicových taškách se odráží slunce a modročerně se lesknou — když se podívám do jeho záře zrcadlené v okně, musím přimhouřit oči. Na hřebenáčích křičí straky. Kavky se hašteří za komínem a já se zastavím, kochám se a zhluboka se nadechnu, abych se nechal naplnit novým dnem — studeným, vlhkým a prosyceným vůní zeleně i chladného vzduchu, teplem mého těla a jasmíny —, a je mi prostě báječně.

Jasmín

Z kamenné terasy lemované děrovanou pískovcovou zídkou vedou schody na svažitý terasovitý trávník s květinovými záhony. Táhnou se až k obezděnému jezírku, kde tři zelení delfíni šťouchají čumákem do fontány s listovým ornamentem, která — když je v provozu — při každém závanu větru vysokým obloukem sprchuje kolemjdoucí. Z delfínů visí rampouchy a zašlé měděné prvky, které vyčnívají ze stojaté, jednolitě šedozelené vodní plochy, se lesknou námrazou. Nalevo od trávníku se prostírá sad, kde se za vysokými tisovými ploty porůznu schovává několik jabloní, hrušní a laviček.

Za jezírkem, za bukovým plotem, je zahrada puštěná navolno jako pes, ať si dělá, co chce. Zahradní altán vyhlíží na rozlehlou louku, která je placatá, holá a ojiněná. Stíny na ni vrhá jen pár statných bodláků, bílých a mrtvých. O kus dál, kde louka mírně klesá, se rýsují krtince i trsy ostřice a od zledovatělého potoka se odděluje čůrek, který zamrzá v podmáčeném koutě. Les holých stromů za loukou budí zdání, že se zahrada táhne až do hor na obzoru. Napravo od altánu se za dalším živým plotem ukrývají stáje, kompostové hromady, tři rozbité skleníky a štěrková cesta, kde parkuju dodávku. Žádné jiné obydlí není v dohledu, jen v dálce na hřebenech strnule stojí řady větrníků přesně na hranici, kde vzduch přechází domodra. Před domem se nachází menší travnatá plocha, kterou lemují květinové záhony osázené ve venkovském stylu, a stará kamenná zeď, po níž se šplhají růže a která zahradu odděluje od klidné silnice. O kus dál vpravo stojí jedno větší stavení

— na pastvině tam mají koně a konírny. Tady se koně kdysi pásli taky, ale teď už jsou stále prázdné: v jednom stání je naskládáno náradí, v druhém sekačky. Zahrada má skoro pět hektarů. To je můj denní svět. Práh domu jsem nikdy nepřekročil.

Jakmile mám pro dnešek hotovo, zavřu bránu, provleču kdysi černě natřenou zrezavělou mříží těžký šedý řetěz a zacvaknu visací zámek. Otočím se k zahradě zády a jako každý den tenhle soukromý svět vyměním za jiný vesmír, svou vlastní stinnou říši, kde víkendy, večery a noci prožívám po boku Peggy, která hledí z okna a píše příběhy, co se jí rodí v hlavě. Mířím domů za policemi plnými myšlenek básníků a filozofů. Vedu prostý život: skládá se ze světla a stínu, světlo je krásné, stín už méně.

Na děrované zástěně se spokojeně proplétají drobné šesticípé kvítky žlutého jasmínu nahokvětého (*Jasminium nudiflorum*). Sněhové vločky, hvězdy, odlehlá slabě vonící slunce, roztroušená galaxie ukotvená v prostoru gravitací zinkových drátů natažených mezi železnými hřeby, které jsem zatloukl do rozdrolené omítky, když se shnilá treláž z nabarveného dřeva pod tíhou rostliny zlomila. V místech, kde se matně šedé pokovení drátu prodřelo nebo oprýskalo vinou neustálého tření, jak se zářivá rostlina pohupuje ve vánku a snaží se uniknout ze zajetí a spadnout na zem, rudohnědě žhnou zoxidované krystaly železa. Kovová konstrukce přežije ještě tak čtyři pět let, než se prakticky celá odevzdá vzduchu a zrezne natolik, že praskne a bude se muset vyměnit. Tehdy stejně jako před pár lety jasmín na jaře po prořezání jemně položím do trávy, staré dráty vytáhnu, vypletu novou lesklou síť a stonky jeden po druhém zase zvednu, přičemž je rozprostřu tak, aby se nekřížily a neodíraly si tenkou voskovitou vrstvou buněk, která rostlinu chrání před

chorobami a hnilobou — epidermis. Lapím vesmír hvězd do pavučiny ze zeleného zahradního motouzu, který je cítit suchou zatuchlinou a nesmírně mi voní. Mám rád všechno, co vydává vůni. Ty malé kvítky taky voní, lehké aroma se sbírá ze stovek květenství, jimiž ohebné zelené proutky doslova přetékají. Je to zpomalený ohňostroj, univerzum, které se k výbuchu sbírá celý rok a pak vše skončí, jako když utne. Jak vlastně voní vesmír? Ten můj voní zelení a olejem, starými knihami, chladným vzduchem a teplým tělem. Je mi v něm dobře, dny spokojeně plynou.

To, co přebývá v zemi — ta mocná šelma, která veškerý život vytlačuje nahoru a rozezpívává svět —, pořád ještě dřímá, ale jakmile se oteplí, probudí se a všechno začne růst. Představuju si ji jako ženu, protože tak to mám v povaze, ale samozřejmě zosobňuje všechna myslitelná pohlaví najednou. To jen lidé si vymýšlejí definice a názvy — příroda ničím takovým neztrácí čas. Projdu pod rozložitým jírovcem maďalem, pupeny má lepkavé a zašpičatělé, jsou leskle hnědé a čekají na rozvití. Ochranitelsky zaťaté pěsti listů se zanedlouho rozevřou do milionu pětiprstých solárních panelů a jako natažené dlaně budou chňapat po paprscích a odvádět je domů, kde se přemění v cukry, aby strom mohl růst a vytvořit mohutná blyštivá semena, která děti mají tak rády.

Mezi ledovými krystalky pokrývajícími maličké pahrbky ve zryté půdě se cosi svěže zelená. Spolu s dalšími se tam choulí chlupatá berla z kapradí, svinutá spirálka na konci stonku: beraní roh, pohřbené kůzle, kterému srst na hřbetě porůstá jiskřivý led. V trávě, kterou ještě týdny neposekám, vykukují sbalené hlavičky žlutých i modrých krokusů. Jak se může něco tak tenoučkého a křehkého bez úhony prodrat tvrdou zmrzlou půdou?

Jak vše živé postupně přechází do jiného stavu bytí, objeví se to v nové podobě, potom se to rozroste a stane se to něčím jiným. A pak znovu. Občas změny probíhají přímo před mýma očima: sedmikrásky se otevírají při východu slunce a zavírají při soumraku. Život přichází, odchází a opět přichází. Šelma dýchá. Víceleté rostliny se rozšiřují a hledají si místo, pak na pár měsíců zmizí, ale znovu se v předvídatelném cyklickém rytmu vrátí. A pokaždé zaberou zase o trochu víc prostoru.

Když se od květů vzdálím, ve vzduchu už nevoní nic jiného než chlad, na kůži už necítím nic jiného než chlad. Světlo je popelavé a tlumené, ploché a studené. Nikde žádné stíny. Stromy jsou holé, strnulé a chladné a chlupy na rukou mi stojí jako vojáci v pozoru.

Jiný zahradník

Když odcházím pro žebřík, dveře od kuchyně se zabouchnou a paní Cashmerová sjíždí po příjezdové cestě ve svém starém zeleném Jaguaru. To auto už má léta. Vzpomínám si, když bylo nové. Společně tady žijeme odlišné životy. Já přijíždím a odjíždím nepozorovaně, starou masivní kovanou branou zasazenou v hradbě stromů necelý kilometr od domu, odkud po úzké stezce dokodrcám ke skleníkům a kupám kompostu. Takové brány už jste ze silnice viděli a přemýšleli jste, co asi leží za nimi. Skutečně jsou to průchody ke všem těm divům, které jste si představovali. Ona přijíždí a odjíždí lakovanou pětiřadou brankou na začátku šterkové příjezdové cesty, která vede přímo před dům a kterou zavírá jedině tehdy, když vyrazí na dovolenou.

Osiřel jsem. Některé kosatce kvetoucí v zimě — název odrůdy už se mi dávno vykouřil z hlavy —, které tu v bujných trsech rostly už před mým příchodem, vystavují na odiv hrstky fialových květů. Sluní se u paty jižně orientované zdi, kde bývá sucho, a budou dráždit několika roztroušenými kvítky, než masově rozkvetou v březnu a dubnu. Šneci, kteří se teď mačkají ve spárách kamenné zdi jako tajnůstkářské ořechy slepené dohromady vlastními výměšky, se po jejich podlouhlých čepelovitých listech můžou utlouct a z rostlinek zbudou jen hnědá vlákna, jak je hlemýždi zpracují od základů až po špičku, vyžerou měkké zelené maso mezi žilkami a neušetří ani něžné fialové květy. Dochází k tomu rok co rok, přesto to s kosatci nevzdáváme a šneky nechávám, kde jsou.

Říkám „nevzdáváme“, ale ve skutečnosti veškerou práci v zahradě dělám jenom já: všechno vymýšlení, nakupování a sázení, o všem rozhoduju sám a paní se na nic neptám. Nechce se tím zabývat — nevelí, jen příležitostně žádá. Na spolupráci si jenom hrajeme, jako by rostliny představovaly orchestr, já dirigenta a ona posluchače, a asi právě proto mluvíme v množném čísle. Namlouváme si, že máme květiny pod kontrolou a můžeme se s nimi předvádět. Nabízí se i temnější myšlenka: možná oba říkáme „my“ z úcty k ní. Protože je to její zahrada, ne moje. Protože prohlašovat, že „já“ dělám veškerou práci, zní jaksi neomaleně. Velmi vzácně, nejspíš když něco viděla v televizi nebo časopise, přijde s čímś na způsob: „Co kdybychom letos zasadili růžové tulipány?“ A já si to samozřejmě vyložím jako pokyn, že mám zasadit růžové tulipány. Ale to se naposledy stalo před mnoha lety.

Znával jsem jednoho zahradníka, který o zahradě zaměstnavatele mluvil jako o své vlastní. Všechna výsadba i pestrá panoramata vděčily jen jeho umění, jeho zručnosti, jeho znalostem, dovednostem a vizionářství, jeho práci a trpělivosti, dnům, týdnům a lásce během všech ročních období za dlouhá léta jeho života. Ledabytle říkával „moje zahrada“ ve významu „zahrada, kterou jsem vytvořil“, ale pak mu nový mladý majitel důrazně vysvětlil, že tam pouze pracuje. Já bych takovou chybu neudělal. Tohle moje zahrada není, ale nakonec není ani její. Když za něco platíte, ještě to neznamená, že vám to patří. Nepatří vám nic. Ti, kdo pracují s půdou, a ti, kdo si myslí, že ji po kouscích vlastní, nahlíží na svět naprosto rozdílně.

Majitel srovnal toho zahradníka do latě, tomu to přišlo ponižující a na protest dal výpověď. Vlastník se pak musel shánět po náhradě

a možná si časem uvědomil, že kromě něj mají svou hrdost i ostatní a mají na ni právo. Zahradník měl nové místo do pár dnů. Zato musel začít od píky a převzít práci po někom jiném, stejně jako ji někdo převezme po mně a jako jsem ji já převzal po svém zemřelém předchůdci.

Zahradník i majitel doplatili na to, že nedrželi jazyk za zuby — ticho je vždycky dobré a jen zřídkakdy jím něco zkazíte. Slova člověku uklouznou až příliš snadno. Nedorozumění se stane hned. Řeč představuje pouze hrubý nástroj, který nedokáže postihnout prchavé myšlenky. Občas z nás slova padají nahodile, nemají opravdový význam ani podstatu a dostávají nás do potíží. Jelikož pracuju sám, o tichu toho nejspíš vím víc než o čemkoli jiném. Už jako dítěti mi vštípili, abych byl zticha. Každopádně skutečné ticho nepanuje nikdy — dokonce i v hrobě to šelestí.

Nebývá jednoduché najít někoho, kdo rozumí rostlinám a nechá se najmout za obnos, který jsou lidé ochotni platit. Ještě obtížněji se hledá někdo tvůrčí a citlivý. Už se ke mně nedoneslo, kdo — pokud vůbec někdo — tu zahradu převzal. Zahradníci bývají mlčenliví, samotářští a skoupí na slovo, ale když se mjííme, kývneme si na pozdrav, jelikož se poznáme po způsobech, autech, oblečení i pachu. Do rozhovorů se přesto nehrneme, protože zahradníci bývají velice přímočaří, tvrdohlaví, rychle se rozhádají a rozkmotří a pak spolu roky nepromluví kvůli rozdílným názorům na to, jak prostříhat růži nebo jaká pivoňka je nejlepší nebo na nějaký podobný nesmysl.

Každá zahrada patří všem, kteří se na ni dívají — je jako kniha, a kdokoli do ní zavítá, ten si odnese něco jiného. Tohle místo teď příliš mnoho lidí nenavštěvuje: umývač oken, já, paní Cashmerová,

občas nějaký obchodník a doručovatelé, kteří nemůžou najít přední vchod a bloudí za domem. Tahle zahrada je stejně jako většina ostatních takový trik, který trochu připomíná přírodu, ale ve skutečnosti přírodou není. Záměrně je napsaná tak, aby návštěvníka zavedla do sbírky příběhů vystavěných barvami a tvary, světlem a stínem, které mají vyvolat niterné emoce, zasít představivost, podnítit rozpomínání na dávno zapomenuté, navrátit do dětských her, mladických lásek nebo přivést k myšlenkám na ostatní, na rodiče, minulé životy, ke slunným fantaziím pod širým nebem či nerušenému rozjímání ve stínu. Jde o prostor navržený a zařízený tak, aby vás ošálil, a vy jste našli a ztratili sebe sama. Tím, jak se rozhodnu upravit ten či onen kout: jestli nadivoko, nebo úhledně a pečlivě, jestli uzavřeně, nebo doširoka. Vůní a záplavou fialové, když vyjdete zpoza rohu a ocitnete se na stinném plácku ohraničeném zastřiženými živými ploty, nebo modrými a růžovými kvítky pod stromy a širokými lány žluté, oranžové a červené. Lavička jakoby náhodou stojí zrovna tam, kde milion včel shání potravu v korunách a vzduchem se nese — jen tady a nikde jinde — syté bzučení. Všechno je to jen chytrá iluze. Kdyby se o zahradu pár měsíců nikdo nestaral, zmocnila by se jí nezkrotná šelma přírody a přetvořila by ji v něco dočista jiného. Existují místa, kde k tomu dávám svolení a která z domu nejsou vidět, všechno si tam roste podle sebe a příroda vzkvétá. Podmáčené kouty plné kapradí a tlejícího dřeva, hub, brouků i skryší pro ježky.